

Mirodan, pe schelele tomului III..

Pus pe fapte mari, arhitect al unei construcții de amplă cuprindere, cum arată *Dicționarul neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*, Alexandru Mirodan răspunde solicitărilor ambițioasei întreprinderi, cu aceeași dezinvoltură, cu aceeași încredere în forțele proprii, ca atunci când deschidea șantierul (la „Revista mea“), în urmă cu peste un sfert de secol. Nu pare obosit și nici nu dă semne de plictis, care s-ar traduce prin cădere în rutină. În realizarea parametrilor fixați, el procedează la fel de riguros și cu nesmintită fantezie. Încă de la finalizarea primului volum, la Tel Aviv în 1986, acesta putea fi asemănat cu un cutezător bloc turn, cu perspective spre cele patru zări, capabil să acapareze privirile de departe, să se impună atenției și să inspire siguranță oricui caută un reper orientativ, în eventualitatea tentației de a explora labirinturile literaturii. Un al doilea turn, deopotrivă de impozant, era la dispoziția beneficiarilor în 1997. Stimulat de aprecierile publicului, constructorul și-a urmărit mai departe proiectul, adăugând cărămidă lângă cărămidă pentru întregirea edificiului, după toate exigențele performanței. În măsura în care am ajuns să citim „Minimum“, fie și intermitent, am devenit martori, în avans, cum prinde contur un al treilea corp, cum se consolidează armătura componentelor și cum se confirmă coerența ansamblului. Este într-un tot o lucrare spectaculoasă, înzestrată cu numeroase elemente inedite, de natură să capteze un larg interes.

Istoricii literari de profesie pot fi invidioși pe competența cu care vine să-i concureze realizatorul *Dicționarului neconvențional*. Când emigra în Israel, Alexandru Mirodan se bucura de o notorietate întemeiată pe cu totul alte însușiri. Inceputurile sale publicistice la presa de tineret, imediat după 1945, au lăsat amintiri durabile. Un confrate de gazetărie, Eugen Mandric, îl evoca foarte atașat de o echipă redacțională din care mai făceau parte Radu Cosașu, Nicolae Țic, Teodor Mazilu, toți afirmați ulterior în perimetrul prozei. Mirodan a preferat să-și fructifice experiența jurnalistică în domeniul dramaturgiei. A debutat cu o piesă intitulată chiar *Ziaristii*, jucată prompt pe scenele a numeroase teatre. Au urmat *Celebrul 702*, *Șeful sectorului suflute*, cu un constant succes public, verificat și prin montări pe scene de alte meridiane, din Cuba până în India, trecând prin Ungaria, Polonia, Bulgaria, Italia, Germania și pe unde vor mai fi fost traduse. Cine l-a cunoscut atunci pe dramaturg știe că a rezistat stoic la fumul succesului, nu i-au luat mințile. Comportamentul lui va fi bine rezumat în titlul moderat al unui volum de proze publicate la Tel Aviv, la scurt interval după transplantare: *Ocolul pământului într-un surâs*. Pe Mirodan nu știi să-l fi văzut încrunțat, mofluz. Acumula, desigur, ca noi toți, motive de nemulțumire, de iritare, confruntat cu obtuzitățile politice pe care eram obligați să le suportăm, indignat de abuzurile totalitariste. Îngrădirile sufocante ale drepturilor omului, resimțite dureros de un scriitor prin intervențiile brutale ale cenzurii l-au determinat, de altfel, să emigreze. Când eram imputernicit, în 1978, de revista „Secolul 20“ să-l vizitez la Ramat Aviv pe faimosul pictor de avangardă Marcel Iancu, în vederea cristalizării unui grupaj care să-l readucă în conștiința publicului românesc, n-am ratat ocazia pentru a-l revedea pe vechiul confrate Mirodan. L-am regăsit bonom ca totdeauna, avid de taifas, cu replicile lui scânteietoare, gata să facă haz de necaz. Fiindcă, proaspăt instalat în mediul israelitean, avea firește probleme de acomodare, în primul rând nu știa limba. De angajamente pentru viitor, nu încăpea vorbă, deocamdată. Puneam țara la cale, instalați pe scaunele înalte de bar ale unei cafenele chiar pe Brodetzki Rehov, strada unde își avea locuința Marcel Iancu și unde era și *ulpanul*, instituția pentru primirea, instruirea, îndumarea noilor sosiți în Israel, din categoria lui Mirodan. Trăgeam cu coada ochiului spre partenerul de conversație; îmi părea puțin intimidat de orizonturile profesionale incerte, mai meditativ decât de obicei, așteptând, parcă, de la mine niscaiva încurajări, îndemnuri oportune, măcar o doză în plus de optimism.

Desigur, alt soi de optimism decât cel instaurat pe meleagurile „de acasă“ sub egida „Cântării României“, de care amicul tocmai se lepădase. Mă gândeam la ultima sa producție pentru scenă, tipărită în țară: *Pasiune plus rațiune sau temă de luptă*. Suna bine ca formulă mentală. Dacă la ecuație se mai adăuga și perseverență, putea sugera un mod de a trece peste obstacole de moment. Mai aveam în vedere alt titlu al său, *Minimum*, care mai înainte de a fi pe frontispiciul unei selecții de proze, denumise o rubrică mult gustată de cititori ai săptămânalului „Contemporanul“, pe vremea lui Ivașcu. De unde să ghicesc, când nici împricinatul habar n-avea că exact acesta era cuvântul cheie, emblema, blazonul predestinat a sintetiza noua etapă ce sta în fața carierei de emerit literat a convorbitorului meu. Sătul de improvizații, sassist de colindatul diverselor redacții, mai mult sau mai puțin ospitaliere, după ce i-a mai dat Dumnezeu și conflictul cu un hapsân patron de presă, Mirodan a decis să-și ia soarta în mâini, să sfideze riscurile „junglei capitaliste“ și să înființeze propriul magazin lunar. L-a botezat „Minimum“, în amintirea unui trecut nu prea îndepărtat, cu care se mândrea în perfectă legitimitate. Avizul tipărit pe copertă, cu litere aldine, spunea lămurit: „revistă pentru oamenii inteligenți“. Adică exigență, dar nu morgă emfatică, spirit vioi, dar nu zeflema, inventivitate fără suficiență, operativitate, probitate concomitent cu debutare de tot ce e rețetă șablon, protocol pedant, la antipodul diletantismelor strecurate, mascat, pe piața culturii. Spre stupefarea scepticilor, revista a depășit ferm pragul a 100 de numere, a sărbătorit, sau mai curând s-a lăsat sărbătorită la numărul 200 și-și vede calmă de drum, trecând recent, în februarie 2008, peste cifra de apariție 250. Un capital consistent, grăitor de la sine. Cum remarca B. Elvin la un popas festiv pentru „Minimum“, întemeietorul s-a priceput să câștige, ca un jucător versat, plusând „pe miza maximă“.

Sunt multe meritele publicației, dar titlul ei de glorie va concentra unanimitatea opiniilor către faptul de a fi rezervat spațiu, aproape număr de număr, unor secvențe din structura *Dicționarului neconvențional*. Sub ochii cititorilor fideli, care așteaptă cu suflul la gură fiecare număr din „Minimum“, se acumulează material destinat să închege al treilea tom din vasta panoramă a contribuției scriitorilor de origine evreiască la patrimoniul nostru literar. Apariția precedentă se încheia la litera „F“, cu poetul Eric Furtună. Investigațiile lui Mirodan au avansat fertil și i-au cuprins, între alții, pe Gherea cu fiii săi, pe lingvistul Al. Graur cu frații, pe aventuroasa romancieră Sorana Gurian, ca să ajungă recent în perimetrul artelor frumoase, la Jacques Herold, la Iosif Iser, indestructibil legat de generații de scriitori, la criticul Ionel Jianu, companionul de generație al lui Mircea Eliade sau Petru Comarnescu și, nu în ultimul rând, al lui Mihail Sebastian. Interferențe între destine

prodigoase sunt valorificate în chipul cel mai suplu de Alexandru Mirodan. Stilul său de lucru aliază disciplina cercetătorului cu expunerea faptelor pe un ton degajat, decis a nu face uz de privilegiul cunoscătorului, încât cititorul să se simtă intimidat, ținut la distanță. Fără a cădea în cealaltă extremă, simplistă, de natură populistă, are grija de a „îmbălânzi“ materia, de a o face accesibilă și atractivă, printr-o aluzie spirituală, poate chiar prin asociații cu tentă metaforică, mai ales când se ajunge în zone unde primează, prin consens, speculația intelectuală. O mostră concludentă, profilul criticului Silviu Iosifescu, scutit *ab initio* de orice ariditate, alcătuit, în doze subtile, din tandrețe și abia insinuată premeditare ironică („Minimum“, nr. 230, mai 2006).

„[...] Piesa de rezistență a lui S.I. o constituie cartea sa despre *Literatura de frontieră* (1969). Iritat de conservatorismul estetice și istoriei literare care au trasat de-a lungul veacurilor, ca după o mare conferință de pace, frontierele ce despart arta literară (care va să zică poezia, proza, dramaturgia) de celelalte produse ale imaginației scriitoricești, S.I. a atras atenția, ca un justițiar, asupra persecuțiilor de care suferă alte genuri, nu mai puțin valabile: povestirile științifico-fantastice, romanul istoric (care va să zică întemeiat pe document și fapte reale), jurnalul personal, memorialistica ș.a. Printre acești obidiți și umiliți ai vieții literare se află și paradoxul și aforismul [...]“.

Față de asemenea realitate contorsionată, Mirodan tânjește să introducă puțină ordine, să așeze lucrurile pe un făgaș al normalității, fără mistificări și ascunzișuri. În consecință, deschide larg ferestrele (coloanele revistei) pentru a primi, democratic, păreri din toate părțile, sesizări, completări, contribuții. Pe șantier, meșterului i se alătură benevoli colaboratori („calfe și zidari“ în ale scrisului), unul cu un document colecționat cine știe de când, altul cu amintiri de familie, menite să întrețină, incitant, o benefică „poștă a Dicționarului“. Uneori, parteneri de dialog mai nerăbdători, poate un pic scoși din sărite de strategia mirodaniană de a-și oferi producția cu țărâta, în seriale cu cinci, șase episoade (are el rațiunile sale, fostul reporter, dacă vrea să stoarcă tot efectul scotocirilor prin culise, curat „senzaționale“, ca în cazul Soranei Gurian), își arogă dreptul de a interveni intempestiv, fără a mai ține cont de regula succesiunii literelor din alfabet și, deși *Dicționarul* hălăduiește pe undeva între literele I-J (hotărât tocmai a-l scoate din uitare pe Alexandru Jar), vocile din popor vor clarificări raportate la Alexandru Vona. Ce-i rămâne lui Mirodan altceva decât să dea curs curiozității exprimate, chit că e năpădit de melancolie (și, poate, în suflul îi răspund rezonanțe lirice: „mai suna-vei dulce corn / Pentru mine vreodată“), la gândul ce distanță enormă mai are de străbătut până să ajungă, valid, a definitivității suita V, X, Y, Z. Iar, nouă, nouă ce altceva ne-ar mai fi îngăduit decât să-i urăm tot atâtea energii întreprinzătoare până la... 120 de ani, cum se zice în *trib*, la care am completa, după spusa înțeleptului domn Nicolae Cajal: ca la 20, neapărat. Prin urmare, dragule Mirodan, mai departe, inimos, pe schele, sus, așa te știm, așa te vrem!

GEO ȘERBAN

Cu B. Elvin

Cum să nu fiu de acord, sufletește întâi, cu o pagină care-l rememorează pe cel care a fost și a rămas ziaristul, dramaturgul și autorul unui „Minimum“ pe care-l citesc mereu cu plăcere? Chiar și atunci când nu sunt întru totul de acord în ceea ce privește unele concluzii rezultate din paginile, strălucite de altfel, ale *Dicționarului neconvențional*. Ca să nu mă refer la atât de controversatele „se zvonește că...“, voi vorbi doar despre o... „perfidie“ care, din nefericire, mă privește direct și personal...

Acum vreau nouă ani, primarul orașului Piatra a invitat și a convins să se adune în Sala Teatrului din urbe o seamă de enoriași evrei, în frunte cu minunatul meu amic Harry Solomon, președintele Comunității. Am fost invitat și eu, autorul controversatei piese „Secunda '58“, care inaugurasă Teatrul Tineretului, cu un excelent colectiv, ce înnobilase atât orașul, cât și Teatrul.

Motivul convocării? Rotaru ne spusese, primar fiind, că intenționează să ne acorde niște ciudate „Diplome de recunoștință“. „Nouă, evreilor pietreni?!“. „Vouă, în primul rând!“, mă asigurase Rotaru. „Dar voi începe festivitatea cu decernarea titlului de «Cetățean de Onoare» al orașului, fostului mareșal Antonescu. Am protestat, desigur, asigurându-l că voi vorbi în fața întregii lumi adunate împotriva gestului de a onora un criminal de război, ucigașul recunoscut a sute de mii de evrei deportați în Transnistria. Nu m-a crezut și a riscat. Așa am ajuns să iau atitudine, vorbind, chiar în aceeași zi, nu doar despre profundul meu dezacord cu cel ce a fost Antonescu, dar

**Să fii
sănătos,
Mirodan!**

prezentându-i, totodată, acele mari personalități ale orașului care ar fi meritat fără puțință de tăgădă cea mai înaltă distincție a orașului. Am vorbit așadar despre marele pictor Victor Brauner, despre sionistul A.L. Zissu, despre excepționalul publicist și scriitor, membru al nu știu câte academii din lume, Eugen Relgis, ca și despre Marele Rabin Halevy. Am vorbit și despre alții, nume la fel de prestigioase de evrei și români care au fost „cetățeni de onoare“ ai orașului, chiar și fără diplomele celui care nu auzise încă de ei, insistând și asupra personalității lui Calistrat Hogaș și a controversatului, până azi, H. St. Streitman.

A urmat un ropot de aplauze, într-un entuziasm general. Rotaru primise, în sfârșit, ceea ce merita.

Am aflat însă, dintr-o notă penibilă, semnata de un bănuț gazetar, care ar fi auzit ulterior de cele întâmplare, că numitul Dorian ar fi „căzut într-o cursă“. Ca în celebra anecdotă de la Radio Erevan, în care Ivan Ivanovici ar fi primit cadou un automobil... dar nu l-a primit, bietul, era vorba doar despre o bicicletă, care nu i s-a dat, i s-a furat! N-aș fi reluat această istorie, dar ziaristul cu nume evreiesc, care relatează năzbătia, părea mirat că un evreu de indiscutabilă opinie, unul dintre animatorii vieții culturale și sociale evreiești ar mai fi, încă și azi, președintele Comunității pietrene. De ce? Pentru că merită din plin! - și-o spune un om care-l cunoaște bine pe Harry Solomon...

În rest, primarul a avut grijă să-mi rătăcească „Diploma de recunoștință“ și să nu dea curs unei decizii definitive a Justiției, de a mi se restitui un teren abuziv confiscat părinților mei. Nu l-am primit până azi...

În rest, rămân același consecvent admirator al lui Al. Mirodan, despre care scriam - păcat că n-a citit! - în paginile noastre, când a împlinit 80 de ani. Micile erori care se mai pot strecura, pe ici, pe colo, nu-i aparțin... Un motiv în plus să mă bucur că scurta mea însemnare apare tocmai într-un număr în care Geo Șerban tocmai îl elogiază. Mă asociez întru totul.

DOREL DORIAN